

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет технології виробництва і переробки продукції
тваринництва, стандартизації та біотехнології

Кафедра технології переробки, стандартизації і сертифікації
продукції тваринництва

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОСЛУГ

Методичні рекомендації для виконання практичних робіт
студентами спеціальностей
7.18010010, 8.18010010 – «Якість, стандартизація та сертифікація»

МИКОЛАЇВ
2015

УДК 006.063

ББК 30 ц

С33

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва, стандартизації та біотехнології Миколаївського національного аграрного університету від 26. 03. 2015 р., протокол №7.

Укладачі:

Л. О. Стріха – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри ТПССТ Миколаївського національного аграрного університету;

І. В. Назаренко – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри ТПССТ Миколаївського національного аграрного університету.

Рецензенти:

Л. С. Патрєва – д-р с.-г. наук, професор, завідувач кафедри птахівництва, якості та безпечності продукції Миколаївського національного аграрного університету;

О. І. Петрова – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри технології виробництва продукції тваринництва Миколаївського національного аграрного університету.

©Миколаївський національний аграрний
університет, 2015

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Практична робота № 1	
Структура УкрСЕПРО. Загальні положення.....	5
Практична робота № 2	
Принципи і правила системи сертифікації УкрСЕПРО.....	8
Практична робота № 3	
Вимоги до випробувальних лабораторій.....	12
Практична робота № 4	
Порядок сертифікації продукції.....	15
Практична робота № 5	
Загальні правила і порядок проведення робіт з сертифікації.....	21
Практична робота № 6	
Вимоги до атестованого виробництва та організація контролю за виготовленням і випуском продукції. Порядок проведення робіт з атестації виробництва.....	24
Практична робота № 7	
Визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується.....	28
Практична робота № 8	
Принципи сертифікації системи управління	33
Практична робота № 9	
Технічний нагляд за сертифікованими системами управління.....	35
Практична робота № 10	
Організація ринкового нагляду та здійснення контролю за продукцією.....	39
Практична робота № 11	
Міжнародні організації з питань стандартизації.....	46
Практична робота № 12	
Сертифікація в зарубіжних країнах.....	53
Література.....	58

ВСТУП

Питання сертифікації мають велику практичну значимість для майбутньої виробничої діяльності, а в процесі навчання у вузі для вивчення інших дисциплін навчального плану.

Методичні рекомендації призначені для студентів, які навчаються за спеціальністю "Якість, стандартизація та сертифікація" і вивчають курс "Сертифікація продукції та послуг", що входить у відповідності з державними освітніми стандартами вищої професійної освіти в цикл загальнопрофесіональних дисциплін.

Методичні рекомендації супроводжуються матеріалами по кожній темі, де представлені основні визначення і методологічні підходи. Завдання за темами дозволяють познайомити студентів з різними прийомами виконання практичних занять з курсу та розвивають навички індивідуальної роботи при виконанні завдань і в процесі самостійної роботи.

Для освоєння курсу необхідно ознайомитися з діючими законодавчими актами, нормативними документами, пов'язаними з питаннями сертифікації, познайомитися з міжнародним досвідом, зрозуміти механізм прийняття рішень в процесі вибору системи сертифікації товарів (робіт, послуг). Перед кожним практичним заняттям студент повинен підготувати відповідний теоретичний матеріал.

Завдання методичних рекомендацій орієнтовані на підготовку спеціалістів в області якості, стандартизації та з використанням сучасних стандартів Міжнародної стандартизації.

Практична робота № 1. Структура УкрСЕПРО

Загальні положення

Українська система сертифікації УкрСЕПРО – державна система сертифікації продукції в Україні (далі Система), яка призначена для проведення обов'язкової та добровільної сертифікації продукції (процесів, послуг).

Основні принципи, структура та правила УкрСЕПРО регламентовані в ДСТУ 3410. У системі здійснюються такі види діяльності:

- сертифікація продукції (процесів, послуг);
- сертифікація систем управління якістю;
- сертифікація систем екологічного управління (систем екологічного керування);
- сертифікація систем управління безпечністю харчових продуктів;
- атестація виробництв;
- атестація аудиторів по сертифікації.

Відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» обов'язкова сертифікація проводиться тільки в рамках державної системи сертифікації продукції.

Загальне керівництво УкрСЕПРО, організація і координація робіт із сертифікації здійснюються Національним органом України по сертифікації – спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності (ЦОВВ). Їх функції виконує Департамент технічного регулювання Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

Головною метою діяльності департаменту є забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері технічного регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, акредитації органів з оцінки відповідності, управління яквстю) та міжгалузевої координації у цій сфері.

До складу департаменту входять такі структурні підрозділи:

- управління з питань стандартизації та оцінки відповідності;
- управління з питань метрології;
- управління нормативно-правового забезпечення та міжнародного співробітництва.

Система УкрСЕПРО організована з урахуванням вимог міжнародної практики і взаємодіє на основі угод з міжнародними, регіональними та національними організаціями інших держав. Аналогічно на основі угоди Система взаємодіє з системами перевірки безпеки, охорони навколишнього середовища та іншими, що функціонують в Україні під керівництвом уповноважених урядом органів.

Обов'язкова сертифікація проводиться на відповідність вимогам нормативних документів, визначених законодавчими актами України та/або нормативних документів, включених до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні.

Добровільна сертифікація в УкрСЕПРО проводиться в порядку, визначеному договором між заявником (виробником, постачальником) та органом із сертифікації. При цьому підтверджується відповідність продукції заявленим вимогам.

У УкрСЕПРО здійснюється сертифікація продукції, що імпортується, причому сертифікація такої продукції проводиться за тими ж процедурами, що і вітчизняної.

Структура УкрСЕПРО

Організаційну структуру УкрСЕПРО утворюють:

- Національний орган України з сертифікації;
- науково-технічна комісія з питань сертифікації;
- органи з сертифікації продукції;
- органи з сертифікації систем управління якістю;
- органи з сертифікації систем екологічного управління (систем екологічного керування);
- органи з сертифікації систем управління безпечністю харчових продуктів;
- органи з сертифікації персоналу;
- випробувальні лабораторії (центри);
- науково-методичний та інформаційний центр;
- державні центри стандартизації, метрології та сертифікації;
- аудитори з сертифікації.

Основними завданнями Департаменту технічного регулювання Міністерства економічного розвитку та торгівлі України є:

- організація розроблення проектів нормативно-правових актів у сфері технічного регулювання;

- розроблення проектів нормативно-правових актів щодо державної підтримки впровадження систем управління якістю відповідно до вимог національних і міжнародних стандартів;

- надання пропозиції щодо сприяння розробленню та впровадженню систем управління якістю в органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування на підприємствах, в установах та організаціях;

- участь в організації та реалізації заходів щодо співробітництва з регіональними, європейськими, міжнародними організаціями з питань управління якістю;

- формування програми робіт із стандартизації;

- здійснення відповідно до законодавства реєстрації стандартів та інших нормативних документів;

- організація надання інформаційних послуг з питань стандартизації;

- підготовка програми розроблення технічних регламентів;

- організація та проведення державного метрологічного контролю і нагляду.

Науково-технічна комісія з питань сертифікації – організовується і затверджується Національним органом з сертифікації для розгляду перспективних напрямків розвитку і розробки пропозицій з проблем сертифікації.

Органи з сертифікації продукції призначаються Національним органом України по сертифікації і виконують такі основні функції:

- здійснюють сертифікацію закріпленої за ними номенклатури продукції відповідно до правил УкрСЕПРО;
- розробляють організаційно-методичні документи з сертифікації;
- організовують і проводять обстеження, атестацію виробництв і оцінку систем управління якістю;
- здійснюють технічний нагляд за сертифікованою продукцією та атестованими виробництвами;
- видають сертифікати відповідності на продукцію та атестати виробництв.

Вимоги до органів з сертифікації продукції встановлені в ДСТУ 3411.

Органи з сертифікації систем управління якістю, екологічного управління, систем управління безпеністю

харчових продуктів призначаються Національним органом України по сертифікації і здійснюють такі основні функції:

- організовують і проводять сертифікацію систем управління;
- здійснюють технічний нагляд за сертифікованими системами;
- видають сертифікати на системи управління.

Вимоги до органів з сертифікації систем управління встановленні ДСТУ 3420.

Випробувальні лабораторії (центри), яким доручають проведення сертифікаційних випробувань, виконують такі основні функції:

- за дорученням органу з сертифікації проводять випробування продукції, що сертифікується і видають протоколи випробувань;
- беруть участь за пропозицією органу з сертифікації в проведенні технічного нагляду за виробництвом сертифікованої продукції, а за дорученням Національного органу України з сертифікації – у проведенні інспекційного контролю.

Державні центри стандартизації, метрології та сертифікації виконують такі функції:

- проводять за дорученням органу з сертифікації продукції технічний нагляд за стабільністю показників сертифікованої продукції під час її виробництва;
- за дорученням Національного органу України із сертифікації беруть участь в експертизі документів і перевірках органів по сертифікації і випробувальних лабораторій (центрів);
- надають на договірних засадах інформаційну та методичну допомогу в сфері сертифікації та акредитації;
- видають заявникам свідоцтва про визнання за позитивними результатами експертизи поданих ними матеріалів з оцінки відповідності продукції, виданих закордонними органами і випробувальними лабораторіями.

Практична робота № 2. Принципи і правила системи сертифікації УкрСЕПРО

Сертифікація в УкрСЕПРО передбачає підтвердження третьою стороною показників (характеристик) продукції (процесів, послуг) на основі випробувань, обстеження, атестації виробництва і оцінки систем управління.

Система призначена для проведення обов'язкової і добровільної

сертифікації.

Сертифікація на відповідність обов'язковим вимогам нормативних документів та вимог законодавства України проводиться виключно в УкрСЕПРО.

Система є відкритою для вступу до неї органів з сертифікації та випробувальних лабораторій інших держав (за наявності двосторонніх угод про взаємне визнання результатів робіт з сертифікації) і доступу до неї будь-яких підприємств і організацій. Обов'язковою умовою при цьому є визнання і виконання правил системи.

Право проведення робіт з сертифікації продукції надається органам по сертифікації, випробувальним лабораторіям (центрам) і аудиторам, призначеним в УкрСЕПРО і включеним до Реєстру.

Органами з сертифікації в УкрСЕПРО можуть бути призначені організації (підприємства, установи) – юридичні особи, які є резидентами України. Призначення органів з сертифікації для виконання робіт в УкрСЕПРО здійснюється Національним органом України з сертифікації за результатами проведеної їм оцінки їх відповідності встановленим вимогам. Наявність атестата акредитації є перевагою під час призначення органу з сертифікації.

Якщо в УкрСЕПРО функціонує кілька органів по сертифікації однієї й тієї ж продукції, то заявник має право провести сертифікацію продукції в будь-якому з цих органів.

Система встановлює такий розподіл відповідальності:

- виробник (виготовлювач, постачальник) несе відповідальність за невідповідність сертифікованої продукції вимогам нормативних документів, які використовувалися при сертифікації, і застосування сертифіката і знака відповідності з порушенням правил УкрСЕПРО;
- випробувальна лабораторія (центр) несе відповідальність за недостовірність та необ'єктивність результатів випробувань сертифікованої продукції;
- орган із сертифікації несе відповідальність за необґрунтовану і неправомірну видачу сертифікатів відповідності, атестатів виробництв та підтвердження їх дії, а також за порушення правил Системи.

Органи з сертифікації, випробувальні лабораторії (центри), аудитори з сертифікації, що порушують правила УкрСЕПРО, за рішенням Національного органу України з сертифікації виключаються з Реєстру УкрСЕПРО і несуть відповідальність

згідно з чинним в Україні законодавством.

Визнання результатів робіт з оцінки відповідності, виконаних органами з сертифікації та випробувальними лабораторіями (центрами) інших держав, здійснюється на основі багатосторонніх і двосторонніх угод про взаємне визнання результатів робіт з сертифікації.

Підтвердженням визнання закордонних сертифікатів є свідоцтво про визнання або сертифікат відповідності, виданий в УкрСЕПРО.

Основні вимоги щодо порядку проведення сертифікації продукції встановлені ДСТУ 3413.

На сертифіковану в УкрСЕПРО продукцію видається сертифікат відповідності і за угодою між заявником і органом по сертифікації може наноситися жак відповідності.

Знак відповідності, технічні вимоги до нього, порядок і правила його застосування визначені ДСТУ 2296.

Встановлено такі зображення знаку відповідності (рис. 1):

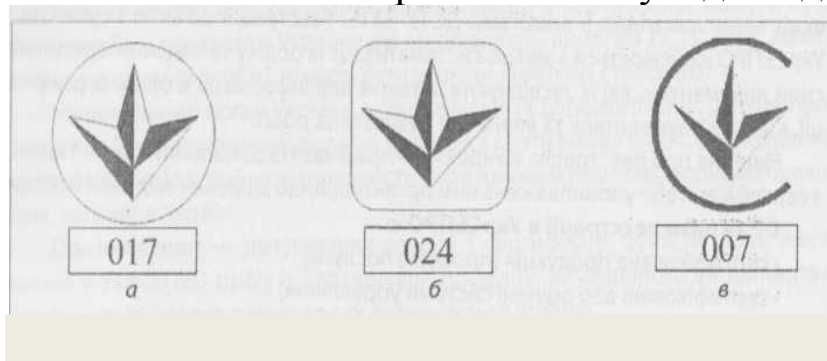

Рис. 1. Знак відповідності

Знак відповідності (а) наноситься на продукцію, що відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів, за якими встановлено обов'язкова сертифікація.

Знак відповідності (б) наноситься на продукцію, яка відповідає всім вимогам нормативних документів, що поширюються на цю продукцію. Знак відповідності, зображений на цьому застосовується також для позначення продукції, яка не підлягає обов'язковій сертифікації, але сертифікована за ініціативою виробника, продавця (постачальника) чи споживача продукції (добровільна сертифікація).

Знак відповідності (в) наноситься на продукцію, що відповідає вимогам технічних регламентів.

Під зображенням знака відповідності наводиться код органу з

сертифікації, яким проведено сертифікацію продукції. Розмір знака відповідності визначає підприємство, яке отримало право на його використання, через вибір базового розміру. Виконання знака відповідності має бути однокольоровим і контрастним на основному тлі, будь-якими технологічними способами.

Вартість робіт з обов'язкової сертифікації розраховується згідно з правилами, що затверджуються Національним органом України з сертифікації.

Оплата робіт з добровільної сертифікації здійснюється на договірних засадах.

Технічний нагляд за виробництвом сертифікованої продукції в УкрСЕПРО виконують органи з сертифікації продукції або за їх дорученням інші організації (органи з сертифікації систем управління якістю, державні центри стандартизації, метрології та сертифікації).

Під час проведення технічного нагляду враховується інформація щодо якості продукції, що надходить від органів державного нагляду, товариств споживачів та інших зацікавлених організацій.

Основою інформаційного забезпечення УкрСЕПРО є Реєстр УкрСЕПРО, який ведеться згідно з вимогами ДСТУ 3415. Реєстрація об'єктів і суб'єктів у УкрСЕПРО здійснюється з метою систематизації їх обліку та надання юридичної сили документам, які їх засвідчують, а також для інформації в сфері сертифікації, атестації, акредитації та визнання результатів робіт.

Рішення про реєстрацію в УкрСЕПРО приймає Національний орган України з сертифікації або уповноважена ним організація, що здійснює ведення Реєстру.

Об'єктами реєстрації в УкрСЕПРО є:

- сертифікована продукція (процеси, послуги);
- сертифіковані або оцінені системи управління;
- атестовані виробництва;
- призначені органи з сертифікації продукції, систем управління;
- випробувальні лабораторії (центри).

Суб'єктами реєстрації є атестовані аудитори.

Документами про реєстрацію в УкрСЕПРО є:

- сертифікати на продукцію (послуги, процеси), системи управління, аудиторів, висновків про оцінку систем управління;
- атестати виробництв;

- накази про призначення органів з сертифікації;
- свідоцтва про визнання об'єктів реєстрації;
- рішення про проведення робіт з сертифікації.

Національний орган України з сертифікації забезпечує доступ до даних Реєстру і надає інформацію про діяльність з сертифікації через мережу Інтернет та інші інформаційні видання. УкрСЕПРО передбачає конфіденційність інформації про результати робіт з сертифікації.

Апеляції щодо застосування сертифікатів відповідності, а також виконання правил УкрСЕПРО розглядаються апеляційними комісіями органів з сертифікації. У разі незгоди однієї із сторін з результатами розгляду, подальше розв'язання суперечності здійснюється комісією з апеляцій, яка створюється Національним органом України з сертифікації з залученням представників органів з сертифікації та інших зацікавлених сторін.

Практична робота №3. Вимоги до випробувальних лабораторій

Випробування з метою сертифікації проводяться випробувальними лабораторіями, акредитованими на технічну компетентність і незалежність. Лабораторії, які не є незалежними, можуть проводити сертифікаційні випробування тільки під контролем представника органу з сертифікації продукції. Відповідальність за необ'єктивність таких випробувань несе орган з сертифікації або організація, що виконує його функції, за дорученнями яких випробувальна лабораторія проводить випробування.

Лабораторія повинна здійснювати свою діяльність відповідно до «Положення про випробувальні лабораторії», яке розробляється на підставі ДСТУ 3412 і затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності.

Випробувальна лабораторія повинна мати комплект юридичних, організаційно-методичних, нормативних та інших документів, необхідних для здійснення її функцій. Перелік документів наведено в ДСТУ 3412.

Загальні вимоги до випробувальних лабораторій

Випробувальна лабораторія повинна мати юридичний статус,

організаційну структуру, адміністративну підпорядкованість, фінансовий стан та систему оплати праці співробітників, які забезпечують необхідну впевненість у тому, що вона визначається об'єктивною та незалежною від робітників, виробників і споживачів у всіх питаннях оцінювання показників, які підтверджуються при сертифікації конкретної продукції.

На незалежність може претендувати випробувальна лабораторія, яка є юридичною особою і має у своїй власності приміщення, випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки або має довгостроковий договір оренди приміщень, випробувального обладнання та засобів вимірювальної техніки. Засновники не можуть бути розробниками, виробниками, постачальниками, споживачами продукції в галузі діяльності лабораторії.

Якщо випробувальна лабораторія сама не є юридичною особою, а входить до складу підприємства, яке є юридичною особою, то це підприємство не може бути розробником, виробником, постачальником, споживачем продукції в області діяльності лабораторії. Адміністрація підприємства не має права втручатися в діяльність лабораторії під час проведення випробувань, що оформляється відповідними документами, і повинна надавати печатку підприємства для засвідчення підпису керівника лабораторії на документах з результатами випробувань.

Технічна компетентність. Технічну компетентність лабораторії характеризують:

- організація та управління лабораторією;
- персонал лабораторії;
- приміщення та навколишнє середовище;
- випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки;
- методи випробувань та процедури;
- система управління якістю;
- організація роботи з випробуваними виробами та продукцією;
- реєстрація результатів випробувань та зберігання документів.

Організація і управління. Випробувальна лабораторія повинна мати керівника, який несе відповідальність за діяльність лабораторії та результати її роботи. Організаційна структура повинна виключати можливість надання на співробітників тиску, який може вплинути на результати випробувань.

У лабораторії повинна бути система перевірки компетентними особами ходу та результатів випробувань, а також кваліфікації персоналу.

Персонал лабораторії. Персонал лабораторії повинен мати професійну підготовку, кваліфікацію та досвід проведення випробувань в певній галузі. Співробітники, що безпосередньо беруть участь у випробуваннях, повинні бути атестовані в установленому порядку на право проведення конкретних випробувань.

Лабораторія повинна мати документально підтверджені відомості про підвищення кваліфікації персоналу.

Приміщення та навколишнє середовище. Навколишнє середовище має відповідати вимогам нормативних документів на методи випробувань та забезпечувати необхідну точність вимірювань під час проведення випробувань. Приміщення повинно відповідати вимогам методик випробувань (температура, вологість, чистота повітря, освітлення, звуко-і віброізоляція, захист від впливу електромагнітних та інших фізичних полів, параметри усіх мереж живлення), а також санітарним нормам і правилам, вимогам безпеки праці та охорони навколишнього середовища.

Випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки.

Випробувальна лабораторія повинна мати необхідне обладнання і засоби для вимірювання всіх параметрів, визначених сферою діяльності. Випробувальне обладнання та засоби вимірювальної техніки повинні відповідати вимогам нормативних документів на методи випробувань, повинні бути розроблені графіки технічного обслуговування обладнання і графіки повірки засобів вимірювальної техніки. Все обладнання та засоби вимірювальної техніки повинні утримуватися в умовах, що забезпечують їх збереження і захист від пошкоджень і передчасного зносу. Кожна технічна одиниця повинна бути зареєстрована.

Устаткування і засоби вимірювальної техніки повинні бути атестовані та повірені. Порядок атестації та повірки повинен бути документально оформлений і відповідати вимогам нормативних документів.

Методи випробувань та процедури. Випробувальна лабораторія повинна мати актуалізовану документацію, що

включає технічні вимоги до випробуваної продукції, програми та методи проведення випробувань, методики атестації випробувального обладнання та методики перевірки нестандартизованих засобів вимірювальної техніки, експлуатаційну документацію на застосовувані засоби вимірювальної техніки, документовані результати випробувань (протоколи, робочі журнали, звіти тощо).

Усі розрахунки і передача результатів випробувань повинні підлягати відповідній перевірці. Якщо результати випробувань одержані за допомогою системи електронної обробки даних, то надійність системи повинна виключати можливість їх спотворення.

Система управління якістю. Випробувальна лабораторія повинна мати систему управління якістю, яка відповідає її діяльності та обсягу виконуваних робіт. Документація на елементи системи управління якістю повинна бути включена до «Керівництво з якості випробувальної лабораторії», що містить комплексний опис лабораторії та організацію робіт з випробувань. Керівництво за якістю розробляється з урахуванням рекомендацій ДСТУ 45001. У лабораторії повинні періодично проводитися внутрішні перевірки системи управління якістю з метою забезпечення ефективності її функціонування.

Практична робота № 4. Порядок сертифікації продукції

Сертифікація є важливим етапом в процесі виробництва і реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, так як продукція, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, повинна виготовлятися, ввозитися і реалізовуватися на митній території України тільки за наявності сертифіката відповідності.

Сертифікація – процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу встановленим законодавством вимогам.

Метою сертифікації продукції є:

- запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я, майна та навколишнього середовища;
- захист прав споживачів;
- підтвердження показників якості продукції, які заявлені;

- сприяння споживачеві у компетентному виборі продукції;
- створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі.

Сертифікація продукції проводиться в порядку, визначеному національними стандартами і розробленими на їх основі правилами сертифікації однорідних видів продукції (послуг).

Загальні вимоги до порядку проведення сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО, а також до технічного нагляду за сертифікованою продукцією встановлені в ДСТУ 3413.

Сертифікація продукції може бути **обов'язковою і добровільною**.

Обов'язкова сертифікація проводиться виключно в державній системі сертифікації УкрСЕПРО і включає перевірку та випробування продукції для визначення її характеристик і подальший державний технічний нагляд за сертифікованою продукцією.

Добровільна сертифікація на відповідність вимогам нормативних документів, узгоджених з постачальником і споживачем, проводиться з ініціативи

- виготовлювача,
- продавця,
- споживача,
- органів державної влади,
- громадських організацій
- для встановлення відповідності продукції вимогам, що не відносяться до обов'язкових,
- на договірних умовах між заявником і органом по сертифікації.

Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затверджений Наказом Держстандарту України від 01.02.2005 р. № 28 (з доповненнями та змінами), та включає 30 видів однорідної продукції та послуг.

Сертифікацію продукції в Системі проводять виключно органи з сертифікації (ОС), а в разі їх відсутності – організації, що виконують функції органів з сертифікації продукції за дорученням Національного органу України з сертифікації.

Відмінні ознаки обов'язкової та добровільної сертифікації наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Відмінні ознаки обов'язкової та добровільної сертифікації

Ознака	Обов'язкова сертифікація	Добровільна сертифікація
Мета сертифікації	Запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я, майна громадян та навколишнього середовища. Захист прав споживачів.	Сприяння споживачеві у компетентному виборі продукції. Створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві, міжнародній торгівлі. Підвищення конкуренто-спроможності продукції.
Хто здійснює сертифікацію	Проводиться органами по сертифікації виключно в держаній системі сертифікації УкрСЕПРО.	Проводиться органами по сертифікації, які акредитовані в держаній системі сертифікації УкрСЕПРО.
Хто є заявником сертифікації	Виробники, постачальники продукції.	Виробники, постачальники, продавці продукції, органи державної влади, громадські організації.
Хто визначає схему сертифікації	Орган по сертифікації.	Заявники за погодженням з органами по сертифікації.
Які показники продукції перевіряються	Показники продукції, які віднесені нормативними документами до обов'язкових до виконання.	Показники продукції за вибором заявника.
Об'єкт сертифікації	Перелік продукції, затверджений Держстандартом України.	Визначається заявником сертифікації.

Акредитація органів з оцінки відповідності. Основні положення

Ключовим елементом реформування системи технічного

регулювання є приведення системи акредитації в Україні у відповідність з вимогами Європейської асоціації з акредитації та підписання Угоди про визнання між Національним агентством з акредитації України та Європейською асоціацією з акредитації.

Взаємне визнання результатів випробувань і сертифікації як спосіб подолання технічних бар'єрів у торгівлі багато залежить від акредитації. Авторитет і незалежність органу, який акредитує, визначають довіру до діяльності організації з сертифікації і її результатів.

У зарубіжних країнах акредитація є самостійним видом діяльності, регламентованим відповідними нормативними документами, виконання вимог яких служить гарантією єдності і зіставлення оцінок компетентності акредитованої організації. А це забезпечує довіру до результатів випробувань і сертифікації.

У США системи акредитації випробувальних лабораторій існують з 1973 року, у Франції – з 1979, у Великобританії – з 1983, в Данії – з 1973. По одній національній системі акредитації діють лише в Данії, Швейцарії, Японії, Австралії, Норвегії і Фінляндії. В інших країнах існує по декілька систем, особливо чисельні вони у США.

На сьогодні одним із пріоритетних завдань уряду є приведення української системи технічного регулювання у відповідність з вимогами Світової організації торгівлі та Європейського Союзу. Реалізація цього завдання є надзвичайно важливим для нашої країни, оскільки 1 травня 2008 року Україна стала членом Світової організації торгівлі та наразі ведуться переговори щодо створення зони вільної торгівлі з країнами-членами Європейського Союзу.

Розвиток процесу акредитації випробувальних лабораторій і органів з сертифікації в Україні почався зі створення системи сертифікації УкрСЕПРО у 1993 р. Ця система вирішувала питання не тільки сертифікації, але й акредитації. Однак це суперечило міжнародній практиці.

У світі, як правило, сертифікація та акредитація не існують у рамках однієї системи. З цієї причини були проблеми у визнанні за кордоном результатів випробувань і сертифікатів, виданих в Україні. Експортерам приходилося витратити додаткові кошти на проведення випробувань продукції у визнаних випробувальних лабораторіях за межами України.

З метою створення сприятливого торговельного режиму для

доступу українських товарів на ринок ЄС та рівноправності відносин у сфері технічного регулювання застосовуються заходи для укладання двосторонніх угод з державами – торговельними партнерами, у тому числі державами-членами ЄС про взаємне визнання результатів робіт з оцінки відповідності. До цієї роботи залучаються технічні комітети стандартизації, що створені майже у всіх галузях економіки.

У теперішній час відносини у сфері акредитації в Україні регулюються такими основними нормативно-правовими актами:

У 2001 році було прийнято Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001р. №2407 із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.01.2009р. № 882, який визначив правові, організаційні та економічні засади акредитації органів з оцінки відповідності в Україні.

У відповідності до цього Закону в 2002 році Міністерство економіки створило Національне агентство з акредитації України (НААУ) і відповідне Положення «Про Національне агентство з акредитації України», що затверджене Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 04.01.2002 р. № 5 із змінами, внесеними Наказами Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.06.2002р. № 174, від 21.11.2002 р. № 338 та Наказом Міністерства економіки України від 16.02.2007 р, № 42. Також було створено:

Положення «Про Раду з акредитації Національного агентства з акредитації», що затверджене Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 20.11.2001 р. № 279, у редакції Наказу Міністерства економіки України від 24.04.2008 р. № 146;

Положення «Про технічний комітет з акредитації», що затверджене Наказом Національного агентства з акредитації України від 28.03.2002 р. № 96 із змінами, внесеними Наказами Національного агентства з акредитації України від 16.02.2004 р. № 114, від 20.02.2007 р. № 130.

З метою забезпечення необхідної компетентності та неупередженості при проведенні робіт з акредитації НААУ залучає аудиторів і експертів, атестованих відповідно до документа «Кваліфікаційні вимоги, порядок та правила атестації персоналу з акредитації», що затверджений Наказом НААУ від 02.07.2009 р. №

105.

Національний знак акредитації (рис. 2.) має форму квадрата із заокругленими вершинами радіусом, що становить 0,2 довжини сторони квадрата.

Рис. 2. Знак акредитації

Усередині квадрата розташовані великі заголовні літери «НАА» (скорочення від Національне агентство з акредитації) таким чином, що симетрично розташовані дві літери «А» (лівий бік літер збігається) утворюють знак акредитації і зображення літери «Н». Товщина ліній літер становить 0,07 від розміру довжини сторони квадрата.

Шрифт літер прямий. Середина перекладини літери «Н» збігається з точкою перетину діагоналей квадрата.

Літера «Н» має такі розміри: висота – 0,8, ширина – 0,5 від розміру довжини сторони квадрата.

Товщина ліній квадрата становить 0,025 довжини сторони квадрата. Зображення Знака може бути плоским або рельєфним та виконується такими кольорами: синій – контури квадрата, блакитний на жовтому фоні – зображення всередині квадрата.

Зображення Знака може бути виконано будь-яким способом, що забезпечує його чіткість. Розмір Знака визначається органом з оцінки відповідності, що його застосовує, виходячи з конкретних умов та місця його нанесення, але розмір сторони квадрата не може бути менше ніж 15 міліметрів.

Правила застосування національного знака акредитації:

- національний знак акредитації засвідчує, що організація, яка використовує цей Знак, акредитована Національним агентством з акредитації України.

- щоб мати право посилатися на акредитацію або використовувати Знак, орган з оцінки відповідності повинен бути акредитованим НААУ.

- акредитованому ООВ дозволяється використовувати Знак на протоколах чи сертифікатах, які він видає у межах своєї галузі акредитації.

- знак може використовуватися спільно з логотипом або знаком акредитованого ООВ, при цьому розмір Знака не може бути меншим ніж логотип або знак акредитованого ООВ.

- у разі тимчасового зупинення дії атестата про акредитацію ООВ повинен негайно припинити видавати протоколи, сертифікати, а також інші документи, що містять Знак або текстове посилання на акредитацію. Однак це не повинно безпосередньо відображатися на виданих сертифікатах та призводити до їх автоматичного скасування.

- у разі визнання недійсним атестата про акредитацію ООВ повинен негайно припинити видавати будь-які документи, що містять Знак або текстове посилання на акредитацію.

- акредитований ООВ може використовувати Знак з метою реклами виключно тих робіт, на які він був акредитований.

- комерційні документи типу розцінок чи пропозицій щодо послуг, які не належать до галузі акредитації, повинні містити застереження, наприклад: «Ці розцінки стосуються послуг, що не належать до акредитації».

- акредитований ООВ не має права використовувати Знак на візитних картках своїх робітників.

- акредитований ООВ не має права наносити Знак на продукцію або будь-яку упаковку до неї.

Практична робота № 5. Загальні правила і порядок проведення робіт з сертифікації

Подання та розгляд заявки. Для проведення сертифікації продукції в системі заявник подає заявку до акредитованого і призначеного органу з сертифікації продукції.

Інформація про призначені органи з сертифікації продукції міститься в довідкових матеріалах, що складаються за даними Реєстру системи та видаються Національним органом України з сертифікації.

Заявник повинен надати органу із сертифікації письмову гарантію того, що він не заявляв цю продукцію на сертифікацію іншим органам із сертифікації заявником на сертифікацію одиничних виробів або партії продукції може бути будь-яка юридична або фізична особа.

Орган з сертифікації розглядає заявку і не пізніше одного місяця

після її подання сповіщає заявника про своє рішення, яке повинно містити основні умови сертифікації.

Копії рішення направляються:

- органу з сертифікації систем управління якістю (у разі необхідності);
- випробувальної лабораторії, яка буде проводити випробування;
- органу, який здійснюватиме технічний нагляд (у разі необхідності);
- державному центру стандартизації, метрології та сертифікації за місцем розташування заявника.

Практична робота №6. Вимоги до атестованого виробництва та організація контролю за виготовленням і випуском продукції. Порядок проведення робіт з атестації виробництва

Порядок проведення робіт з атестації виробництва в загальному випадку передбачає виконання таких етапів:

- подання заявки (якщо атестація запроваджується з ініціативи підприємства;
- попереднє оцінювання;
- складання програми та методики атестації;
- перевірка виробництва і атестація його технічних можливостей;
- технічний нагляд за атестованим виробництвом.

Подання заявки. У випадку, коли атестація виробництва проводиться за ініціативою підприємства, воно складає заявку за формою, наведеною у ДСТУ 3414, яку направляє до органу з сертифікації продукції разом із двома примірниками інструкції з атестації технічних можливостей та відомостями про виробництво.

Якщо атестація виробництва проводиться за вимогою органу з сертифікації продукції, два примірники інструкції з атестації технічних можливостей та відомості про виробництво надаються до органу з сертифікації на його запит.

Попередня оцінка. Попередня оцінка виконується комісією експертів органу з сертифікації продукції в погоджений термін. Склад комісії експертів затверджується керівником органу з сертифікації продукції.

Попередня оцінка вміщує:

- експертизу вихідних матеріалів, наданих підприємством;
- складання висновку щодо готовності підприємства до проведення атестації виробництва.
- Експертиза вихідних матеріалів повинна передбачати:
 - перевірку відповідності показників і характеристик продукції, встановлених технічною документацією, вимогам стандартів та інших нормативних документів, що поширюються на продукцію та технологічні процеси її виготовлення;
 - оцінку достатності контрольних операцій та випробувань, передбачених технологічною документацією, для забезпечення впевненості в повній відповідності продукції, яка випускається, вимогам стандартів, що поширюються на неї;
 - перевірку відповідності переліку показників технічних можливостей виробництва, що атестується, переліку показників і характеристик продукції, що випускається;
 - оцінку повноти програми випробувань для підтвердження технічних можливостей виробництва, що атестується;
 - оцінку вірності вибору головних етапів технологічного процесу;
 - оцінку слушності методів випробувань для підтвердження технічних можливостей виробництва, що атестується;
 - наявність системи контролю якості виготовлення в ході технологічного процесу, включаючи контроль матеріалів та комплектувальних виробів;
 - перевірку відповідності показників точності засобів вимірювальної техніки, методик вимірювань та контролю, які застосовуються, вимогам конструкторської і технологічної документації щодо дозволених відхилень показників і характеристик;
 - перевірку наявності системи метрологічного забезпечення засобів вимірювальної техніки, контролю та випробувань, які застосовуються.
- Комісія експертів може, у разі необхідності:
 - запитувати у підприємства інші відомості, якщо вони необхідні для попередньої оцінки;
 - направляти власного представника для збирання додаткової інформації безпосередньо на підприємство.

За результатами попередньої оцінки складається висновок, в

якому показуються готовність підприємства до атестації виробництва та доцільність проведення подальших етапів робіт. Висновок підписує керівник комісії експертів. У випадку негативного висновку підприємство може вдруге направити заявку після усунення відзначених недоліків.

Складання програми та методики атестації. Програма та методика атестації виробництва розробляються комісією експертів, що виконували попередню оцінку, та затверджуються керівником органу з сертифікації продукції.

Програма та методика атестації повинні вміщати об'єкти перевірки, процедури перевірки та правила прийняття рішень. У програмі та методиці атестації допускаються посилання на інструкцію з атестації технічних можливостей.

Перевірка виробництва та атестація його технічних можливостей.

Основним завданням перевірки виробництва є оцінка відповідності інформації, що наведена у вихідних матеріалах, фактичному стану безпосередньо на підприємстві, а також проведення необхідних, випробувань для атестації технічних можливостей виробництва.

Перевірка здійснюється комісією експертів, яка призначається керівником органу з сертифікації продукції. До неї входять експерти, що виконували попередню оцінку, та фахівець, компетентний в оцінці відповідної технології. Перевірка виконується згідно із затвердженими програмою та методикою атестації.

Перед початком роботи комісії її експерти разом з керівництвом підприємства:

- розглядають мету та завдання перевірки;
- обговорюють програму та методику атестації;
- встановлюють форми спілкування між членами комісії, керівництвом та працівниками підприємства.

За результатами перевірки комісія протягом місяця складає звіт, який містить аналіз результатів перевірки та обґрунтовані висновки.

Звіт повинен містити таку інформацію:

- відомості про всі отримані докази підтвердження технічних можливостей виробництва;
- таблицю меж підтверджених технічних можливостей;
- одержані результати випробувань для підтвердження

технічних можливостей та стислу інформацію щодо виявлених відмов, дефектів тощо.

На підставі позитивних висновків комісії орган з сертифікації оформлює атестат виробництва за формою, наведеною у ДСТУ: 3414, реєструє його в Реєстрі системи та видає підприємству. Керівник органу з сертифікації затверджує інструкцію з атестації технічних можливостей і передає один примірник підприємству. Другий примірник інструкції зберігається в органі з сертифікації.

Термін дії атестата встановлюється органом з сертифікації залежно від результатів перевірки, але не більше, як три роки.

Для отримання атестата на новий термін підприємство не пізніше, ніж за три місяці до закінчення дії атестата направляє до органу з сертифікації заявку та відповідні матеріали. Порядок проведення повторної атестації залежить від результатів технічного нагляду за період дії атестата виробництва.

Технічний нагляд за атестованим виробництвом. Протягом терміну дії атестата орган з сертифікації здійснює нагляд за стабільністю якості виготовлення продукції. Процедури технічного нагляду обираються відповідно до методів атестації виробництва, регламентуються програмою технічного нагляду за атестованим виробництвом, яка затверджується керівником органу з сертифікації. У програмі викладається методика проведення кожної процедури, періодичність, виконавці та правила прийняття рішень за кожною процедурою.

Для технічного нагляду на підставі угод можуть залучатися державні центри стандартизації, метрології та сертифікації.

За результатами технічного нагляду орган з сертифікації може припинити або зупинити дію атестата виробництва.

Зупинка або припинення дії атестата виробництва. Дія атестата виробництва може бути зупинена або припинена в таких випадках:

- виявлено невідповідність випущеної продукції необхідному рівню якості виготовлення;

- до конструкції або технології виготовлення продукції без погодження з органом з сертифікації внесені зміни, які можуть призвести до зниження рівня якості виготовлення продукції;

- під час виконання технічного нагляду виявлені невідповідності виробництва атестованим технічним можливостям;

- термін дії атестата закінчився, а підприємство не направило

матеріали для отримання атестата на новий термін.

У випадку, якщо дію атестата зупинено, поновлення його дії здійснюється за рішенням органу з сертифікації після проведення підприємством заходів коригувального впливу для усунення причин виявлених невідповідностей.

Орган з сертифікації, який проводить атестацію виробництва, несе відповідальність за забезпечення конфіденційності інформації, яку отримують його співробітники під час контактів з працівниками підприємства.

Практична робота №7. Визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується

Продукція, що ввозиться на територію України, повинна відповідати вимогам норм і стандартів, що діють в Україні.

Система сертифікації УкрСЕПРО має виключне право визнавати результати сертифікації продукції на відповідність обов'язковим вимогам нормативних документів України, видані іншими державами. Об'єктами визнання є протоколи випробувань, сертифікати відповідності та інші свідоцтва відповідності на продукцію, що підлягає обов'язковій сертифікації.

Рішення про визнання сертифікатів, виданих органами з сертифікації інших держав або міжнародних систем на імпортовану продукцію, яка повинна використовуватися в Україні, приймає орган з сертифікації Системи на підставі угод про взаємне визнання, укладених Урядом України або центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності.

Процедура визнання результатів сертифікації імпортованої в Україну продукції регламентується ДСТУ 3417 і здійснюється на основі підтвердження відповідності продукції обов'язковим вимогам, встановленим у законодавчих актах і нормативних документах, міжнародних та національних стандартах інших держав, що діють в Україні, шляхом укладання міжнародних угод про взаємне визнання результатів сертифікації.

Підтвердженням визнання закордонних сертифікатів є сертифікат відповідності або свідоцтво про визнання згідно з ДСТУ 3498.

Згідно з порядком митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій

сертифікації в Україні (Постанова кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. № 446) сертифікація не проводиться, якщо імпортовані товари, що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні, ввозяться:

1) у митному режимі:

- тимчасового ввезення;
- реімпорту;
- магазину безмитної торгівлі;
- знищення або руйнування;
- переробки на митній території України;
- спеціальної митної зони, якщо інше не передбачено законом;
- відмови на користь держави;
- митного складу;

2) з подальшим розміщенням на тимчасове зберігання під митним контролем на складах тимчасового зберігання;

3) як зразки, що будуть розповсюджені на безоплатній основі одним учасником виставки, ярмарку:

- посуду столового та кухонного фарфорового, фаянсового, керамічного, скляного загальною кількістю не більш як 50 штук (елементів набору);
- харчової продукції та продовольчої сировини (не більш як 7 кілограмів або 2 літри для кожного найменування товару);

4) як гуманітарна та технічна допомога (крім транспортних засобів нових і таких, що були в користуванні, – тракторів колісних для перевезення напівпричепів (сідельних тягачів), автобусів, легкових автомобілів, вантажних автомобілів та автомобілів спеціального призначення;

5) як дослідні зразки сортів рослин для проведення експертизи на придатність на їх поширення на підставі документального підтвердження Держсортслужби;

6) як еталонні (моніторингові) чи тестові зразки спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які не призначені для продажу в роздріб і ввозяться на митну територію України акредитованими державними випробувальними лабораторіями та/або суб'єктами господарювання, що мають ліцензії на право виробництва відповідної продукції і володіють

акредитованими випробувальними лабораторіями, для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну тощо).

До контрольованих не належать також товари, визнані такими відповідно до рішення уповноваженого Держспоживстандартом органу із сертифікації (далі – орган із сертифікації), яке приймається за додатком 1 стосовно тих товарів, що класифікуються за кодами згідно з УКТЗЕД, наведеними в переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні.

Україна, як суб'єкт міжнародного права, здійснює міжнародне співробітництво в галузі сертифікації з іншими країнами – торговими партнерами. З метою створення сприятливого торговельного режиму для доступу українських товарів на ринок Європейського Союзу і рівноправних відносин в галузі технічного регулювання України до початку 2011 р. уклала угоди про взаємне визнання результатів сертифікації з 40 країнами світу. Ці угоди передбачають різні умови взаємного визнання робіт з сертифікації. У повному обсязі визнання робіт з сертифікації передбачено з одинадцятьма країнами СНД.

Визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується головним чином стосується:

- визнання сертифіката відповідності на продукцію (сертифіката на систему управління якістю);
- визначення результатів випробування продукції випробувальною лабораторією.

Процедура визнання результатів сертифікації продукції передбачає такі основні етапи:

- розгляд заявки та аналіз документації, що подаються на визнання результатів сертифікації продукції (системи управління якістю);
- прийняття рішення про можливість видачі сертифіката (знака) відповідності або свідоцтва про визнання;
- оформлення та реєстрація сертифікатів (знаків) відповідності або свідоцтв, внесення їх до Реєстру Системи і видача їх заявнику.

Заявник продукції держави-імпортера повинен надати органу з сертифікації конкретного виду продукції, що функціонує в Системі, таку документацію:

- заявку на визнання;
- сертифікат відповідності;
- стандарт (технічні умови) на продукцію;
- протокол випробувань;
- документ, що засвідчує країну походження товару;
- товаросупровідну документацію.

У разі відсутності відповідного органу з сертифікації конкретного виду продукції в Системі, документи подаються до Національного органу України з сертифікації, який призначає організацію для виконання функцій органу з сертифікації цієї продукції та визнання результатів сертифікації.

Відносини між учасниками робіт з визнання результатів сертифікації продукції можуть здійснюватися через їх постійних представників, права яких повинні бути підтверджені документально.

Орган з сертифікації конкретного виду продукції розглядає подану документацію і проводить її аналіз.

Для оцінки документації при необхідності можуть бути залучені аудитори різних напрямків діяльності з сертифікації продукції, спеціалісти державної санітарно-епідеміологічної служби, представники спілки споживачів та інших зацікавлених організацій.

Для прийняття рішення орган може запросити додаткову інформацію від представника іншої сторони, що звертається документацію.

На підставі аналізу документів приймається рішення щодо процедури визнання результатів сертифікації.

У разі повного визнання іноземного сертифіката орган з сертифікації видає свідоцтво про визнання за формою, регламентованою ДСТУ 3498.

Якщо іноземний сертифікат визнаний лише частково, орган з сертифікації за позитивними результатами додаткових процедур видає сертифікат відповідності.

Дія виданого свідоцтва про визнання або сертифіката поширюється тільки на конкретну сертифіковану партію продукції (товару) із зазначенням у сертифікаті назви, типу, виду, марки, розміру партії і супровідних документів (накладна тощо).

У випадку негативного рішення щодо визнання іноземного сертифіката аргументовані причини відмови повідомляються

заявнику у письмовій формі.

Повне визнання сертифікатів відповідності, результатів випробувань продукції можливе в разі дотримання сукупності таких вимог:

- ідентичності основоположних критеріїв, на яких ґрунтуються правила сертифікації конкретного виду продукції Системи і держави-імпортера, в тому числі застосування однотипних процедур сертифікації, випробувального обладнання, аналогічних процедур нагляду за сертифікованою продукцією, системами управління якістю, атестованими виробництвами;

- застосування прийнятих в Україні та державі-імпортері міжнародних або гармонізованих стандартів (технічних умов) на продукцію, методи випробувань і процедури сертифікації.

Часткове визнання результатів сертифікації та інших функціональних елементів Систем сертифікації держави-імпортера можливо у разі досягнення згоди між сторонами, коли є незначні розбіжності в оцінці документації щодо показників (характеристик) продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації. У цьому випадку орган з сертифікації рекомендує проведення додаткових випробувань зразків продукції за цими показниками (характеристиками) у випробувальних лабораторіях Системи.

Після проведення додаткових процедур з сертифікації оформляється сертифікат відповідності згідно з ДСТУ 3413. Підставою для видачі сертифіката є процедури з сертифікації, проведені в Системі, і визнання іноземного свідоцтва відповідності.

У разі значних розходжень під час оцінки документації щодо показників (характеристик) продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, орган з сертифікації продукції рекомендує проведення повних випробувань зразків продукції у випробувальних лабораторіях Системи або в інших лабораторіях згідно з правилами Системи.

Після проведення сертифікації в Системі видається сертифікат відповідності згідно з ДСТУ 3413. Зразки для сертифікації надаються країною-імпортером. При цьому використовується система ідентифікації, яка зазначена в документації або виражена маркуванням.

Орган з сертифікації в місячний термін надсилає до Реєстру системи УкрСЕПРО результати робіт з визнання (сертифікат відповідності, свідоцтво тощо) згідно з вимогами ДСТУ 3415 для

розгляду та реєстрації.

Визнання сертифікатів відповідності, протоколів випробувань та інших функціональних елементів систем сертифікації держав-імпортерів вважається дійсним з моменту внесення їх до Реєстру системи протягом терміну, встановленого органом сертифікації та зазначеного в свідоцтві про визнання.

Роботи з виконання результатів сертифікації імпортованої продукції проводяться за рахунок заявника.

Практична робота №8. Принципи сертифікації системи управління

Сертифікацію систем управління (СУ) проводять за ініціативою організації-заявника.

Сертифікацію СУ провадять з метою підтвердження відповідності системи управління вимогам застосованого стандарту, а саме:

-Сертифікацію систем управління якістю (СУЯ) проводять з метою підтвердження відповідності системи вимогам ДСТУ150 9001 (або 150 9001), для забезпечення впевненості всіх зацікавлених сторін, що організація здатна систематично випускати продукцію, яка задовольняє вимоги замовника та застосовані регламентувальні вимоги, а також зорієнтована на підвищення задоволеності замовника завдяки результативному застосуванню системи, у тому числі процесів для постійного її поліпшення.

-Сертифікацію систем екологічного управління (СЕУ) проводять з метою підтвердження відповідності системи вимогам ДСТУ 150 14001, для забезпечення впевненості всіх зацікавлених сторін, що організація здатна забезпечувати належні екологічні характеристики своєї діяльності.

-Сертифікацію систем управління безпечністю харчових продуктів

(СУБХП) проводять з метою підтвердження відповідності системи вимогам ДСТУ 150 22000 або ДСТУ 4161, для забезпечення впевненості всіх зацікавлених сторін, що організація є здатною керувати небезпечними чинниками харчових продуктів, стабільно постачати безпечну продукцію, демонструвати відповідність законодавчим і нормативним вимогам та вимогам замовників щодо безпечності харчових продуктів, та вживає всіх заходів щодо

запобігання випуску небезпечної продукції.

-Сертифікацію систем управління гігієною та безпекою праці (СУГіБП) проводять з метою підтвердження відповідності системи вимогам OHSAS 18001, для забезпечення впевненості всіх зацікавлених сторін, що організація здатна контролювати ризики щодо гігієни та безпеки праці, які пов'язані з її діяльністю.

Сертифікацію здійснюють органи по сертифікації (ОС).
Принципи, якими користується ОС під час сертифікації СУ:

- неупередженість
- компетентність
- відповідальність
- відкритість
- конфіденційність та реагування на скарги.

ОС виконує всі роботи з сертифікації на підставі договорів, що мають юридичну силу, укладених ним з організацією-заявником або організацією, СУ якої сертифіковано. Договори повинні містити інформацію про обсяг, етапи та терміни виконання робіт з сертифікації СУ, порядок оплати робіт, відповідальність сторін, а також відомості про сферу розповсюдження СУ, зокрема філії (відокремлені підрозділи, промислові майданчики тощо) організації, на які поширюється сертифікація.

Вартість робіт з сертифікації визначають згідно з чинними в ОС «Нормативами трудомісткості та правилами визначення вартості робіт з сертифікації СУ».

Сертифікація СУ здійснюється у відповідності з такими нормативними документами:

-ДСТУ 3420:96 Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до органів, що здійснюють сертифікацію систем управління.

-ДСТУ ISO 9000:2007 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів.

-ДСТУ ISO/IEC 17000:2007 Оцінювання відповідності. Словник термінів та загальні принципи.

-ДСТУ ISO 14050:2004 Екологічне керування. Словник термінів.

-ДСТУ ISO/IEC 17021-1:2008 Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, які провадять аудит і сертифікацію систем управління.

-ISO/TS 22003:2007 Food safety management systems.

-ДСТУ ISO 9001:2009 Системи управління якістю. Вимоги.

- ДСТУ ISO 9001:2008 Quality management systems – Requirements.

- ДСТУ ISO 14001:2006 Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування

- ДСТУ 150 22000:2007 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга.

- ДСТУ 4161-2003 Системи управління безпечністю харчових продуктів.

- OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements.

- ДСТУ 150 19011:2003 Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю та/чи навколишнім середовищем.

Практична робота № 9. Технічний нагляд за сертифікованими системами управління

Сертифіковані системи управління можуть охоплювати:

- перегляд будь-якого документа сертифікованої організації щодо її діяльності (наприклад, рекламних матеріалів, web-сайту);
- запити сертифікованій організації щодо надання документів і записів (на паперових або електронних носіях), та їх аналіз;
- інші заходи для відслідковування відповідності сертифікованої організації вимогам сертифікації.

Мета, обсяг та періодичність аудитів. Орган сертифікації здійснює наглядові аудити за сертифікованою СУ організації протягом строку дії сертифіката з міною перевірки того, що:

- СУ організації функціонує та продовжує відповідати вимогам, підтвердженим під час сертифікації;
- без погодження з органом сертифікації до СУ не внесено змін, ініційованих змінами в діяльності організації.

Обсяг, порядок та періодичність наглядових аудитів наводять у договорі на проведення наглядових аудитів, ліцензійній угоді та програмі, яку затверджує уповноважений представник керівництва органу сертифікації. У разі, якщо організація має декілька філій, розташованих у різних місцях, що виконують суміжні дії, орган сертифікації обґрунтовує вибірку та в програмі наглядових аудитів ці ц ументує, в яких саме філіях, дільницях буде здійснено

наглядіві аудити.

Наглядіві аудити проводять щонайменше один раз на рік. Дата першого наглядівівого аудиту не повинна перебільшувати 12 місяців від останнього дня їм етапу сертифікаційного аудиту.

У разі, якщо кількість виявлених під час сертифікаційного аудиту невідповідностей відповідає варіанту 2, може бути прийнято рішення щодо проведенні наглядівівих аудитів 2 рази на рік.

Оплату робіт з наглядівівого аудиту здійснюють згідно з договором, укладеним між органом сертифікації та організацією, СУ якоїсертифіковано.

Об'єктами наглядівівого аудиту є:

- елементи СУ, наприклад, ті, що спрямовані на підтримання функціонування та її постійне поліпшення, а саме: внутрішній аудит, аналізування збоку керівництва, запобіжні та коригувальні дії;

- коригування та коригувальні дії, яких ужито стосовно невідповідностей, виявлених під час минулого аудиту,

- розглядання скарг, претензій, приписів про порушення законодавчих і нормативних вимог;

- результативність системи та її спроможність досягати політики та цілей;

- постійне оперативне управління;

- будь-які зміни у діяльності організації, які можуть впливати на відповідність СУ встановленим під час сертифікації вимогам;

- правильність використання сертифікатів і знак відповідності та/або будь-яких інших посилань на сертифікаціюСУ.

Перевірку елементів сертифікованої СУ під час кожного наглядівівого аудиту здійснюють вибірково, але за перші два роки дії сертифіката має бути перо вірено всі елементи СУ.

У разі видачі сертифіката на СУЯ у Системі сертифікації УкрСЕПРО на термін більше 3 років, під час другого або третього року дії сертифікату наглядівівий аудит проводиться в повному обсязі вимог стандарту, щоб гарантувати ефективність СУЯ та зберегти рівень довіри до сертифікації.

Проведення наглядівівих аудитів. Процедура проведення наглядівівих аудитів аналогічна процедурі сертифікаційного аудиту.

Керівник групи з аудиту налагоджує попередній зв'язок з організацією та пропонує організації уразі наявності змін СУ надати повідомлення про зміни СУ та відповідні оновлені

документи СУ.

Аналіз документів здійснює група з аудиту у повному складі або, у разі необхідності, окремі її члени під керівництвом головного аудитора.

Здійснюється аналізування документів СУ та інших документів замовника щодо його діяльності (наприклад, рекламних матеріалів, web-сайту), документів попередніх аудитів, повідомлення про зміни СУ організації (у разі наявності).

Місця проведення аналізування документації визначає головний аудитор.

Одночасно з аналізуванням документів та матеріалів, отриманих від організації-заявника, керівник групи з аудиту може організувати збирання та аналізування додаткових відомостей із незалежних джерел:

- під час аудиту СУЯ – щодо якості продукції/послуг;
- під час аудиту СЕУ -виконання організацією вимог, пов'язаних з екологія ними аспектами її діяльності, продукції та послуг;
- під час аудиту СУБХП – щодо безпеки харчової продукції;
- під час аудиту СУГіБП – щодо безпеки та гігієни праці.

Під незалежними джерелами розуміються органи державного нагляду, організації-підрядники, товариства споживачів, громадські організації, окремі споживачі, інші особи тощо.

Висновок попередньої оцінки під час проведення наглядового аудиту не складається, результати аналізу документів відображаються у звіті за результатами наглядового аудиту.

Під час аналізу документів здійснюється підготовка до аудиторської діяльності на місцях – підготовка плану наглядового аудиту та робочих документів аудиту. План наглядового аудиту готує керівник групи з аудиту.

План наглядового аудиту має бути достатньо гнучким для уможливлення змін, які можуть стати необхідними під час здійснення аудиту. При цьому будь-які зміни плану аудиту слід узгодити зацікавленим сторонам до продовження аудиту.

Наглядовий аудит на місцях здійснюють члени групи з аудиту під керівництвом її керівника.

Здійснення наглядового аудиту на місцях складається з таких стадій:

- проведення попередньої наради;

- збір та перевірка інформації;
- підготовка даних і висновків аудиту;
- проведення заключної наради.

- Заключну нараду, рішення якої оформлюють протоколом, керівник групи з аудиту проводить в останній день наглядового аудиту. В протоколі заключної наради подають такі висновки щодо відповідності СУ за результатами наглядового аудиту:

- система продовжує відповідати вимогам стандарту;
- система має невідповідності, а також пропозиції щодо підтвердження, призупинення чи скасування дії сертифіката, а також, у разі потреби, щодо і корочення сфери поширення сертифікації разом з будь-якими умовами чи ілуваженнями.

Якщо під час наглядового аудиту виявлено невідповідності, керівник групи і аудиту повідомляє керівництву організації про необхідність здійснення коригування та/або коригувальних дій, надання документованих доказів їх виконання до органу сертифікації, а також проведення перевірки їх виконання (з відвідуванням або без відвідування організації).

Організація-заявник визначає, які коригування та/або коригувальні дії вона повинна виконати для усунення виявлених у результаті аудиту невідповідностей, узгоджує ці дії та термін їх виконання з керівником групи з аудиту.

Усі розбіжності щодо даних аудиту та/чи висновків аудиту між групою з аудиту та організацією слід обговорити і, по можливості, погодити. Група з аудиту готує звіт про наглядовий аудит протягом погодженого з організацією-заявником строку, але не пізніше одного місяця від дати проведення заключної наради. У разі недотримання погодженого строку слід повідомити організацію-заявника з подальшим погодженням іншого терміну підготовки звіту.

Якщо організація усунула невідповідності та впровадила коригувальні дії під час проведення аудиту та/чи протягом місяця з дати заключної наради (під час підготовки звіту про аудит), це має бути відображеним у звіті з наведенням інформації, чи відповідає СУ критеріям аудиту після усуненням невідповідностей.

Звіт за результатами наглядового аудиту має містити висновки групи з аудиту щодо відповідності СУ вимогам, підтвердженням під час сертифікації, та пропозиції щодо підтвердження, призупинення чи скасування дії сертифіката а також, у разі потреби, щодо

скорочення сфери поширення сертифікації разом з будь-якими умовами чи зауваженнями.

Звіт про наглядовий аудит є власністю організації-заявника.

Члени групи з аудиту та всі одержувачі звіту про наглядовий аудит зобов'язані дотримуватися та забезпечувати конфіденційність інформації, яку містить звіт.

Рішення за результатами діяльності з нагляду. Рішення за результатами наглядового аудиту ухвалює керівник органу сертифікації чи його заступник, чи керівник виконавчого підрозділу ОС (особа, що не брала участь в оцінювач ні) на підставі звіту про наглядовий аудит, а також будь-якої іншої доречної інформації.

За результатами діяльності з нагляду орган сертифікації може підтвердити, скоротити, призупинити або скасувати дію сертифіката.

У разі наявності невідповідностей СУ, виявлених під час діяльності з нагляду, орган сертифікації приймає рішення щодо проведення перевірки усунення невідповідностей і виконання коригувальних дій під час наступного аудиту, або щодо необхідності повторного оцінювання (аудиту поза програмою наглядових аудитів).

Практична робота № 10. Організація ринкового нагляду та здійснення контролю за продукцією

Ринковий нагляд здійснюється органами ринкового нагляду в межах сфер їх відповідальності. Органи ринкового нагляду становлять єдину систему. Сфери відповідальності органів ринкового нагляду включають види продукції, що є об'єктами технічних регламентів, і можуть включати види продукції, що не є об'єктами технічних регламентів. Органи ринкового нагляду здійснюють свої повноваження неупереджено. Забороняється незаконний вплив та втручання у здійснення органами ринкового нагляду своїх повноважень.

Органи ринкового нагляду взаємодіють та обмінюються інформацією між собою, а також з митними органами, центральними органами виконавчої влади, які здійснюють нагляд і контроль продукції, правоохоронними органами, громадськими організаціями споживачів (об'єднаннями споживачів) та

об'єднаннями суб'єктів господарювання.

Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері ринкового нагляду і контролю продукції.

Кабінет Міністрів України:

- забезпечує здійснення державної політики у сфері ринкового нагляду і контролю продукції;
- спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої вл. і ди у сфері ринкового нагляду і контролю продукції;
- укладає міжнародні договори у сфері ринкового нагляду і контролю про дукції;
- здійснює інші повноваження у цій сфері-відповідно до Конституції та за конів України.

Органи ринкового нагляду в межах сфер своєї відповідальності:

- беруть участь у реалізації державної політики у сфері ринкового нагляду,
- організують розроблення проектів секторальних планів ринкового на гляду, затверджують секторальні плани ринкового нагляду, здійснюють моніторинг виконання та перегляд таких планів;
- здійснюють у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, моніторинг причин і кількості звернень споживачів (користувачів) про захист їх права на безпечність продукції, причин і кількості нещасних випадків та випадків заподіяння шкоди здоров'ю людей внаслідок споживання продукції (користування нею);
- проводять перевірки характеристик продукції, втому числі відбирають іразки продукції та забезпечують проведення їх експертизи (випробування);
- перевіряють додержання вимог щодо представлення продукції за місцем проведення ярмарки, виставки, показу чи демонстрації в інший спосіб продукції, яка не відповідає встановленим вимогам;
- приймають рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, здійснюють контроль стану виконання суб'єктами господарювання цих рішень;
- здійснюють моніторинг дій суб'єктів господарювання щодо вилучення з обігу та/або відкликання продукції, щодо якої прийнято рішення про вилучення з обігу та/або відкликання;

- приймають рішення про знищення продукції або приведення її в інший спосіб у стан, який виключає використання цієї продукції;

- вживають відповідних заходів щодо своєчасного попередження споживачів (користувачів) про виявлену органами ринкового нагляду небезпеку, яку становить продукція;

- вживають заходів щодо налагодження співпраці із суб'єктами господарювання стосовно запобігання чи зменшення ризиків, які становить продукція, надана цими суб'єктами господарювання на ринку;

- вживають заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень встановлених вимог;

- надсилають матеріали перевірок до правоохоронних органів для вирішення питань про притягнення до кримінальної відповідальності осіб, у діях яких містяться ознаки злочину;

Контроль якості імпортової продукції здійснюється митними органами. У процесі здійснення контролю продукції митні органи взаємодіють між собою, з органами ринкового нагляду, іншими центральними органами виконавчої влади, які здійснюють нагляд і контроль продукції, правоохоронними органами, громадськими організаціями споживачів (об'єднаннями споживачів), об'єднаннями суб'єктів господарювання.

Митні органи під час здійснення контролю продукції обмінюються між собою та з органами ринкового нагляду інформацією, необхідною для ефективного здійснення контролю продукції та ринкового нагляду, засобами електронного документообігу.

З метою здійснення контролю продукції митні органи:

- беруть участь у реалізації державної політики у сфері контролю продукції;

- беруть участь у розробленні проектів секторальних планів ринкового нагляду;

- проводять документальні перевірки та вибіркові обстеження зразків продукції до моменту її випуску у вільний обіг на митній території України; приймають рішення про призупинення митного оформлення продукції, пред'явленої до митного контролю та митного оформлення;

- надають дозволи на поміщення продукції у митний режим знищення або руйнування;

- узагальнюють практику застосування законодавства у сфері контролю продукції, розробляють пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства і в установленому порядку вносять їх на розгляд Кабінету Міністрів України;

- узагальнюють результати здійснення контролю продукції, аналізують причини виявлених порушень у цій сфері;

- забезпечують підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації посадових осіб, які здійснюють контроль продукції;

- розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на підвищення ефективності своєї діяльності з контролю продукції;

- інформують органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадськість про результати здійснення контролю продукції.

Посадові особи, які здійснюють ринковий нагляд, мають право:

- проводити у випадках і порядку документальні перевірки та обстеження зразків продукції, відбирати

- зразки продукції і забезпечувати проведення їх експертизи (випробування);

- безперешкодно відвідувати, за умови пред'явлення службового посвідчення та посвідчення (направлення) на проведення перевірки, у будь-який час протягом часу роботи об'єкта;

- вимагати від суб'єктів господарювання надання документів і матеріалів, необхідних для здійснення ринкового нагляду, одержувати копії таких документів і матеріалів;

- вимагати від посадових осіб суб'єктів господарювання та фізичних осіб підприємців надання у погоджений з ними строк усних чи письмових пояснень і питань, що виникають під час проведення перевірок і вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів;

- складати акти перевірок та застосовувати в установленому законом порядку штрафні санкції до суб'єктів господарювання за порушення встановлених вимог;

- складати на основі актів перевірок протоколи про адміністративні правопорушення у сфері здійснення ринкового нагляду та розглядати справи про відповідні адміністративні правопорушення;

- залучати у разі потреби в установленому порядку до

здійснення ринкового нагляду працівників наукових установ та фахівців;

- вимагати від посадових осіб суб'єктів господарювання та фізичних осіб підприємців припинення дій, які перешкоджають здійсненню заходів ринкового нагляду, а в разі їх відмови від припинення таких дій – звертатися до органів внутрішніх справ за допомогою у здійсненні законної діяльності з ринкового нагляду.

Посадові особи, які здійснюють контроль продукції, мають право:

- проводити документальні перевірки та вибіркові обстеження зразків продукції;

- вимагати від декларантів надання документів і матеріалів, необхідних для здійснення контролю продукції, перевіряти їх та одержувати копії документів і матеріалів, що свідчать про факти порушення законодавства;

- вимагати від декларантів надання у погоджений з ними строк усних чи письмових пояснень з питань, що виникають під час здійснення контролю продукції;

- вимагати від декларантів припинення дій, що перешкоджають здійсненню заходів контролю продукції.

Посадові особи, які здійснюють ринковий нагляд і контроль продукції, зобов'язані:

- додержуватися вимог Законів України та виданих відповідно до них нормативно-правових актів;

- об'єктивно та неупереджено здійснювати ринковий нагляд і контроль

- продукції у межах їх повноважень;

- дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах із суб'єктами господарювання та декларантами;

- не перешкоджати під час вжиття заходів ринкового нагляду і контролю продукції здійсненню господарської діяльності;

- забезпечувати конфіденційність інформації, одержаної під час здійснення ринкового нагляду і контролю продукції;

- пред'являти службові посвідчення, а посадові особи, які здійснюють ринковий нагляд, також посвідчення (направлення) на проведення перевірки;

- ознайомлювати керівників суб'єктів господарювання, їх заступників або уповноважених ними осіб, фізичних осіб - підприємців та декларантів з результатами перевірок, проведених у

межах ринкового нагляду і контролю продукції.

Ринковий нагляд здійснюється відповідно до секторальних планів ринкового нагляду, які щорічно затверджуються органами ринкового нагляду відповідно до сфер їх відповідальності. Секторальний план ринкового нагляду охоплює види продукції відповідно до сфер відповідальності органів ринкового нагляду та визначає належність цих видів продукції до певного ступеня ризику.

Під час розроблення проектів секторальних планів ринкового нагляду та проектів змін до таких планів враховуються:

- результати моніторингу причин і кількості звернень споживачів (користувачів) про захист їх права на безпеку продукції, причин і кількості нещасних випадків і випадків заподіяння шкоди здоров'ю людей внаслідок споживання (використання) продукції, який здійснюється органами ринкового нагляду в межах сфер їх відповідальності;

- аналіз відомостей, включених до системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик;

- аналіз інформації, одержаної з міжнародних, регіональних та іноземних систем повідомлення про продукцію, що становить серйозний ризик;

- аналіз даних національної інформаційної системи ринкового нагляду;

- результати моніторингу вжитих обмежувальних (коригувальних) заходів;

- необхідність проведення органами ринкового нагляду спільних перевірок характеристик продукції у разі, якщо відповідний вид продукції є об'єктом кількох технічних регламентів.

- органи ринкового нагляду здійснюють постійний моніторинг виконання затверджених ними секторальних планів ринкового нагляду та в разі необхідності періодично їх переглядають. Результати моніторингу включаються до звітів органів ринкового нагляду про виконання секторальних планів ринкового нагляду.

Заходами ринкового нагляду є:

- перевірки характеристик продукції, у тому числі відбір зразків продукції та їх експертиза (випробування);

- обмежувальні (коригувальні) заходи, що включають:

обмеження надання продукції на ринку; заборону надання продукції на ринку; вилучення продукції і обігу; відкликання продукції; контроль стану виконання рішень про вжиття обмежувальних (коригувальних) заходів; попередження органами ринкового нагляду споживачів (користувачів) про виявлену цими органами небезпеку, що становить продукція.

Заходи ринкового нагляду вживаються щодо продукції, яка:

- надається на ринку, в тому числі щодо одиниць чи партій введеної в обіг продукції, що зберігаються на складах виробників (імпортерів);

- представлена за місцем проведення ярмарку, виставки, показу або демонстрації продукції в інший спосіб;

- перебуває під митним контролем у разі призупинення її митного оформлення за результатами контролю продукції.

Щодо продукції, яка перебуває у споживачів (користувачів), застосовуються такі заходи ринкового нагляду:

- обмеження надання продукції на ринку;

- відкликання продукції.

Під час перевірок характеристик продукції проводяться документальні перевірки, у разі необхідності – обстеження зразків продукції, а за наявності підстав вважати, що продукція є небезпечною, становить ризик та/або не відповідає встановленим вимогам, – відбір та експертиза (випробування) зразків продукції.

При проведенні перевірок характеристик продукції органи ринкового нагляду враховують ступінь ризику, який може становити відповідна продукція, а також відомості, що містяться у зверненнях споживачів (користувачів) про їхні права на безпечність продукції, та іншу інформацію щодо продукції.

Органи ринкового нагляду проводять планові та позапланові перевірки характеристик продукції. Планові перевірки характеристик продукції проводяться у розповсюджувачів цієї продукції, а позапланові, – у розповсюджувачів та виробників такої продукції. Під час таких перевірок перевіряються характеристики лише того виду продукції, що є предметом перевірки.

Перевірка характеристик продукції може бути невиїзною (за місцезнаходженням органу ринкового нагляду) або виїзною. У разі потреби органи ринкового нагляду для перевірки характеристик продукції можуть поєднувати невиїзні та виїзні перевірки.

Практична робота № 11. Міжнародні організації з питань стандартизації

Основною метою ISO є забезпечення розвитку стандартизації та сертифікації суміжних з нею галузей для сприяння міжнародному обміну товарами і послугами, а також розвитку співробітництва в інтелектуальній, науковій, технічній та економічній діяльності.

До основних видів діяльності ISO належать:

- заходи, які сприяють координації та уніфікації національних стандартів;
- розроблення і затвердження міжнародних стандартів;
- обмін інформацією з проблем стандартизації;
- співробітництво з іншими міжнародними організаціями, які зацікавлені у вирішенні суміжних проблем, і на їх прохання, дослідження проблеми стандартизації.

ISO як неурядова організація користується статусом консультативного органу ООН і є найбільшою міжнародною організацією в галузі стандартизації з широкого кола питань, до неї входить близько 160 країн світу. Членами ISO є не уряди, а національні організації зі стандартизації (комітети-члени) з правом одного голосу.

Сьогодні органи цієї організації дислокуються в Женеві (Швейцарія). Офіційні мови ISO – англійська, французька, російська. Цими мовами видаються всі матеріали та документи ISO

Організаційно ISO складається з керівних і робочих технічних органів. Вищим органом ISO є Генеральна Асамблея, яка скликається один раз на три роки. Генеральна Асамблея – це збори посадових осіб і делегатів, призначених комітетами-членами. Кожний комітет-член мають право представляти не більше трьох делегатів, але їх можуть супроводжувати наглядачі. Члени кореспонденти та члени-абоненти виступають як наглядачі. До керівних органів належать Рада 150, Технічне бюро з питань управління та Центральний секретаріат. Вищими керівними особами є президент, який обирається на три роки і представники Центрального секретаріату. Рада керує роботою ISO в перервах між сесіями Генеральної Асамблеї. На засіданнях ради рішення приймаються більшістю голосів присутніх на засіданні комітетів-членів. У період між засіданнями і за потреби рада може приймати рішення шляхом листування. Поточну адміністративно-технічну роботу

здійснює Центральний секретаріат. Технічне бюро з питань управління готує пропозиції щодо планування, організації та координації роботи комітетів. До сфери роботи бюро входить розгляд пропозицій щодо створення та розпуску технічних комітетів (ТК); визначення галузі стандартизації, якими повинні займатися комітети.

Раді ISO підпорядковується **7 комітетів:**

- ПЛАКО (PLACO) – технічне бюро;
- СТАКО (STACO) – комітет з вивчення наукових принципів стандартизації;
- КАСКО (CASCO) – комітет з оцінки відповідності продукції;
- ІНФКО (MECO) – комітет з науково-технічної інформації;
- ДЕВКО (DEVCO) – комітет з надання допомоги країнам, що розвиваються;
- КОПОЛКО (COPOLCO) – комітет із захисту прав споживачів;

- РЕМКО (REMCO) – комітет зі стандартних зразків.

- КАСКО (CASCO) – комітет, який безпосередньо займається питаннями підтвердження відповідності продукції, послуг процесів і систем якості вимогам стандартів, вивчаючи практику цієї діяльності та аналізуючи інформацію. Комітет розробляє керівництва з випробувань і оцінки відповідності (сертифікації) продукції, послуг, систем якості, підтвердження компетентності випробувальних лабораторій і органів з сертифікації. Важлива область роботи КАСКО – сприяння взаємному визнанню і прийняттю національних і регіональних систем сертифікації, а також використанню міжнародних стандартів у галузі випробувань і підтвердження відповідності. КАСКО спільно з МЕК підготовлений цілий ряд посібників з різних аспектів сертифікації, які широко використовуються в країнах-членах ISO та ІЕС: принципи, викладені в цих документах, враховані в національних системах сертифікації, а також є основою для угод з оцінки відповідності взаємно продукції в торгово-економічних зв'язках країн різних регіонів. КАСКО також займається питаннями створення загальних вимог до аудиторів з акредитації випробувальних лабораторій і оцінці якості роботи аккредитуючих органів; взаємного визнання сертифікатів відповідності продукції та систем якості та ін.

Добровільна сертифікація ISO є механізмом підвищення і

підтримки високого рівня якості продукції, послуг, роботи організацій, сигналом стабільності і надійності для партнерів і споживачів. Сертифікація ISO сприяє популяризації принципу «якість для всіх», підходів і стандартів в управлінні, заснованих на ефективності, постійне поліпшення якості роботи організацій, сприяє розвитку сучасного та конкурентоспроможного підприємницького співтовариства. Політика якості, впровадження стандартів оцінки результативності та ефективності, підтвердження якості в процесі і після сертифікації сприяють розробці ефективних процесів в організаціях, підвищення та подальшого підтримання рівня якості продукції та послуг.

Ефективна система менеджменту якості в комерційних структурах, підтверджена наявністю сертифіката ISO, підвищує привабливість компанії для інвесторів, сприяє підвищенню її ринкової вартості.

Сертифікат ISO зобов'язує організацію, що його отримала надавати послуги, виконувати роботи, випускати продукцію відповідно до зазначених у сертифікаті стандартами, що знаходиться під контролем ISO і підтверджується при проходженні щорічного інспекційного контролю.

Міжнародна організація по стандартизації (ISO) своїми розробками сприяє гармонізації процедури сертифікації, що, в свою чергу, робить можливим взаємне визнання результатів сертифікації навіть при розбіжностях в національних законодавчих положеннях ISO сприяє в методичному плані також створення систем сертифікації в країнах, де вони поки відсутні. У сфері сертифікації ISO співпрацює з МЕК, про що говорять багато спільних керівництв. Основоположним керівництвом в області сертифікації вважається керівництво ISO /IEC 28 «Загальні правила типової системи сертифікації продукції третьою стороною», що містить рекомендації щодо створення національних систем сертифікації.

Вимоги, викладені в документах по сертифікації систем управління якістю організації на відповідність вимогам стандартів ДСТУ ISO серії 9000 є об'єктивним і авторитетним свідченням того, що робота організації заснована на виконанні вимог та дотриманні рекомендації, розроблених Міжнародною організацією по стандартизації! схвалених в Україні.

ISO спільно з МЕК розробили ряд посібників, що

регламентують діяльність у сфері сертифікації: керівництво ISO /IEC-2 «Загальні терміни та визначення в галузі стандартизації та суміжних видах діяльності», керівництво ISO /IEC -7 «Вимоги до стандартів, що застосовуються при сертифікації виробів», керівництво ISO /IEC -16 «Звід правил по системах сертифікації третьою стороною на основі відповідних стандартів», керівництво ISO /IEC -22 «Інформація про заяву виробника про відповідність стандартам або іншим технічним умовам» і ряд інших посібників (всього 20).

На замовлення Міжнародної конференції з акредитації випробувальних лабораторій (НАС) ISO /IEC розроблено посібник «Кваліфікаційні випробування лабораторій», яке застосовується як основний методичний документ усіма країнами при вирішенні таких питань, як оцінка рівня роботи випробувальної лабораторії; визначення технічної компетентності та області діяльності; оцінка ефективності застосовуваних методів випробувань, акредитація лабораторії. **Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК, IEC)**

Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК, IEC) на відміну від ISO, що займається виключно методологічними проблемами, розробила міжнародні системи сертифікації та розробляє стандарти, зокрема, по безпеці/5, які застосовуються як нормативна база при випробуваннях і сертифікації відповідної продукції.

Цією організацією в 1985 р. створена Міжнародна система МЕК (MEKCE) сертифікації електрообладнання на відповідність стандартам безпеки.

У 1980 р. в МЕК була створена система сертифікації виробів електронної техніки з метою сприяння міжнародній торгівлі за допомогою встановлення єдиних вимог до цієї продукції.

Європейська економічна комісія ООН ухвалила рекомендації «Визнання результатів випробувань», спрямовані на сприяння двостороннім і багатостороннім угодам про взаємне визнання. Цей документ відіграв позитивну роль у вдосконаленні практики акредитації випробувальних лабораторій.

Світова організація торгівлі (СОТ) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 156 країн, на долю яких припадає близько 97% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами, що підписані під близько 30-ма угодами організації. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже

весь світовий торговельний оборот товарів та послуг.

За останні роки значно розширилася сфера діяльності СОТ, яка на сьогодні далеко виходить за рамки власне торговельних стосунків. СОТ є потужною і впливовою міжнародною структурою, здатною виконувати функції міжнародного економічного регулювання. Членство у СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство.

Цілі СОТ визначено в преамбулі Марракеської Угоди про утворення СОТ. Основними з них є;

- підвищення життєвого рівня;
- забезпечення повної зайнятості;
- постійне зростання доходів і ефективного попиту;
- розширення виробництва товарів і послуг та торгівлі ними;
- оптимальне використання світових ресурсів згідно з цілями сталого розвитку;
- захист і збереження навколишнього середовища.

Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН)

Одна з 5 регіональних комісій ООН, що входить в систему допоміжних органів Економічної і соціальної ради ООН. Європейська економічна комісія була заснована 1947 року Економічною і соціальною радою ООН (ЕКОСОП) з метою розвитку економічної діяльності і зміцнення економічних зв'язків усередині регіону ЄЕК ООН, а також між цим регіоном і рештою світу.

Членами Комісії є 56 країн, включаючи європейські держави, США, Канаду, Ізраїль, а також азіатські республіки колишнього СРСР.

Основні напрямки діяльності ЄЕК ООН:

- навколишнє середовище;
- транспорт;
- статистика;
- розвиток торгівлі, промисловості і підприємництва;
- економічний аналіз;
- енергетика;
- лісоматеріали;
- населені пункти.

Під егідою ЄЕК укладено та діє понад 110 міжнародних

конвенцій і угод з питань залізничного, водного та автомобільного транспорту, змішаних і контейнерних перевезень, перевезення небезпечних вантажів, охорони довкілля, статистики, полегшення умов торгівлі. Серед цих міжнародно-правових документів є такі відомі, як:

- Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані та її протоколи;

- Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів з використанням книжки МДП;

- Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів;

- Європейська угода про перевезення небезпечних вантажів тощо.

Деякі з цих конвенцій та норм застосовуються не тільки країнами регіону, а і міжнародним співтовариством у цілому. Україна є стороною більшості зазначених міжнародно-правових документів.

За участь України в роботі ЄЕК відповідають 15 українських міністерств, відомств і організацій. Участь у діяльності ЄЕК дозволяє українським міністерствам і відомствам не тільки одержувати актуальну інформацію щодо економічної, промислової, транспортної, екологічної політики європейських країн, а й брати участь у розробці загальноєвропейських норм, стандартів, інших міжнародно-правових документів у цих сферах.

Важливим досягненням у роботі ЄЕК ООН щодо сертифікації вважається прийняття (1988 р.) Рекомендацій «Розробка та сприяння укладанню міжнародних угод щодо сертифікації». Згідно з цим документом уряди країн – членів ЄЕК повинні сприяти укладенню двосторонніх і багатосторонніх угод про взаємне визнання систем сертифікації **ЮНКТАД – (Конференція ООН з торгівлі та розвитку)**

Орган Генеральної асамблеї ООН, який не є міжнародною торговою організацією. Створений в 1964 р. і налічує 168 країн-членів. Основні завдання ЮНКТАД – сприяння розвитку міжнародної торгівлі, рівноправного взаємовигідного співробітництва між державами, вироблення різносторонніх рекомендацій щодо функціонування міжнародних економічних відносин. Резолюції, заяви ЮНКТАД мають рекомендаційний характер. Під егідою ЮНКТАД розробляються багатосторонні

угоди та конвенції. Вищий орган ЮНКТАД – Конференція та Рада з торгівлі та розвитку, в рамках якого працюють шість комітетів.

Конференція ООН з торгівлі та співробітництва (ЮНКТАД) є органом Генеральної асамблеї ООН. Була створена в 1964 році і в даний час налічує 191 країн-членів. Головні завдання організації:

- сприяння розвитку міжнародної торгівлі;
- розширення інвестицій і можливостей розвитку країн, що розвиваються, надання допомоги з метою впровадження їх у світову економіку;
- прагнення до рівноправного взаємовигідного співробітництва між державами;
- вироблення різнобічних рекомендацій в галузі функціонування міжнародних економічних відносин. Усі рішення ЮНКТАД носять рекомендаційний характер і втілюються у формі універсальних заяв, резолюцій, в тому числі з питань сертифікації.

Міжнародна конференція з акредитації випробувальних лабораторій (НАС)

Вперше скликана в 1977 р. (Копенгаген, Данія).

Метою роботи конференції є значне скорочення технічних бар'єрів у торгівлі шляхом акредитації випробувальних лабораторій на основі узгоджених на міжнародному рівні принципів та процедур, що є найважливішим кроком для встановлення взаємної довіри до результатів випробувань.

У рамках НАС передбачається два види міжнародних угод;

- угода по взаємному визнанню протоколів випробувань, сертифікатів без акредитації лабораторій;
- угода по взаємному визнанню національних систем акредитації випробувальних лабораторій (з поширенням визнання і на сертифікати).

НАС не є міжнародною організацією з усіма відповідними характеристиками – статутом, правилами процедури, постійним секретаріатом, бюджетом тощо, а являє собою міжнародний форум, в роботі якого беруть участь фахівці окремих країн і міжнародні організації, які поставили за мету обмін інформацією та досвідом з юридичних і технічних аспектів, що виникають при взаємне визнання результатів випробувань продукції, що є предметом міжнародної торгівлі.

Робочими органами НАС є комітети з: проведення конференцій; прикладного застосування акредитації в торгівлі; практики

акредитації; практичній роботі лабораторій; а також редакційний комітет.

Завданнями НАС є: обмін інформацією та досвідом з систем акредитації випробувальних лабораторій і оцінці якості результатів випробувань; сприяння взаємному визнанню результатів випробувань, проведених національними акредитованими лабораторіями, шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх угод з визнання систем акредитації лабораторій; співпраця з зацікавленими міжнародними організаціями з питань, стосуються акредитації випробувальних лабораторій.

Практична робота №12. Сертифікація в зарубіжних країнах

Законодавчі та нормативні документи з питань сертифікації

Організацією Об'єднаних Націй прийнятий міжнародний правовий документ «Збірник загальних керівних принципів ООН із захисту прав споживачів», в якому урядам **країн-членів** ООН рекомендовано з метою забезпечення безпеки товарів при їх належному використанні розробити відповідну правову систему або **застосовувати** національні чи міжнародні норми, а також вести облік випадків небезпечного використання товарів. Рекомендовано також опрацьовувати та підтримувати прийняття правових та (або) адміністративних заходів, що дозволяють споживачам чи новим зацікавленим сторонам у разі необхідності отримувати законну компенсацію шляхом застосування спеціальних процедур.

Заданими Європейської Комісії ООН, майже в усіх країнах Західної Європи, а також у США обов'язкова сертифікація набула широкого розповсюдження і пов'язана, як правило, з безпекою, охороною здоров'я та навколишнього середовища. Тому в багатьох країнах сертифікація ґрунтується на законах про безпеку. Наприклад, в Австрії Закон про безпеку продукції прийнятий у 1983 р., в Англії Закон про безпеку товарів широкого вжитку прийнятий у 1972 р., в США Закон про безпеку товарів широкого вжитку прийнятий у 1972 р.

Усі ці закони встановлюють обов'язкову сертифікацію продукції, що може бути небезпечною для людей та навколишнього середовища. Так, у США відповідно до Закону про безпеку товарів широкого вжитку обов'язковій сертифікації підлягають товари, на

які розповсюджуються стандарти на безпеку. У сертифікаті мають бути вказані всі стандарти, дія яких поширюється на сертифіковану продукцію. Такий сертифікат має супроводжувати продукцію або бути переданим оптовому чи роздрібному продавцеві, до якого надійшла дана продукція.

У ряді країн питання сертифікації регламентуються законами про стандартизацію: наприклад, Закон про промислову стандартизацію в Японії, прийнятий у 1949 р. (із змінами 1980 р.), Закон про стандарти на промислові виробі в Таїланді – 1968 р., Закон про стандартизацію в Китаї – 1988 р.

В Японії наведений вище закон передбачає добровільну сертифікацію продукції на відповідність національним стандартам. Система сертифікації передбачає два види відповідності – для виробів і технологічних процесів. Керують роботами із сертифікації Міністерство зовнішньої торгівлі та галузеві міністерства. Вони розглядають заявки на проведення сертифікації, проводять перевірки підприємств-виробників і видають дозвіл на знак відповідності, публікують назви фірм, яким надано право на використання знака відповідності, здійснюють нагляд за підприємствами, проводять опитування споживачів.

У закордонному законодавстві з метою сертифікації часто використовують закони про знаки. Як правило, це закони про торговельні знаки, основна мета яких – захищати їх від незаконного використання. Таким чином здійснюється захист, з одного боку, комерційної власності, а з іншого – споживачів від хибної інформації. У Франції ще декретом від 12 листопада 1938 р. було прийнято Закон про знак відповідності національним стандартам – NF. Із деякими змінами цей Закон чинний і нині. Декретом від 10 січня 1939 р. відповідальність за функціонування системи сертифікації на відповідність знаку NF покладено і Французьку асоціацію зі стандартизації (AFNOR). У 1976 р. урядом Франції затверджено Положення про знак IP. Воно визначає призначення та вид знака, склад і повноваження спеціального комітету та комісії за наданням права на знак, умови подачі заявки на його одержання та видання ліцензії на користування знаком. На підставі загальних положень опрацьовуються положення про знак NF у кожній галузі. Опрацьовують їх спеціальні галузеві комітети.

Закони про знаки, які регламентують і захист сертифікаційних знаків, діють в Австрії – Федеральний закон ВСВІ. 240/1971; в

Бельгії – загальний для країн Бенілюксу Закон про маркування виробів; у Норвегії – Закон про колективні знаки.

У Швеції та Канаді дія законів про торговельні знаки також поширена на сертифікаційні знаки. Слід зазначити, що торговельний і сертифікаційний знаки за своєю правовою природою не ідентичні. Торговельний знак представляє на ринку підприємство-виробника, а сертифікаційний знак заявляє про технічні та якісні показники виробів, часто навіть не знаючи їхнього виробника. Але обидва знаки, що доповнюють одне одного, використовуються в торгівлі з метою реклами. Тому дане чинне законодавство про торговельні знаки було використане для узаконення сертифікаційних знаків (шляхом внесення доповнення у відповідні закони).

Засобом юридичного захисту знаків відповідності від неправильного використання є їх національна та міжнародна реєстрація. При цьому фіксується зовнішнє оформлення знака, відповідність вимогам, які до нього висуваються, спосіб нанесення, процедура присвоєння тощо. Законодавство про знаки відповідності зазвичай містить норми про відповідальність за порушення цих правил.

Міжнародна реєстрація торговельних знаків, включаючи і сертифікаційні знаки, забезпечує необхідний захист країнам, що підписали відповідну угоду. Прикладом такої угоди є Мадридська конвенція.

Одним із основних елементів правового регулювання сертифікації є статус органів, які керують діяльністю із сертифікації у країні.

У деяких країнах керівництво діяльністю із сертифікації зосереджено безпосередньо в державних органах (Японія). Проте у більшості зарубіжних країн держава впливає на діяльність із сертифікації шляхом законодавчого встановлення основних норм, призначення урядових осіб, відповідальних за стандартизацію (Франція), укладання угод з організаціями із стандартизації про виконувани функції з сертифікації (Договір між урядом Німеччини і Німецьким інститутом стандартизації). Керівництво роботами із сертифікації, нагляд за виконанням її правил, як правило, здійснюють національні організації, що не мають національного статусу. Вони є, як правило, національними інститутами із стандартизації, що представляють усі зацікавлені сторони –

виробників, продавців, споживачів.

Принциповою вимогою систем сертифікації є здійснення нагляду за додержанням їхніх правил. У багатьох країнах цю функцію виконує сам орган із сертифікації. Так, у Франції цей нагляд здійснює Французька асоціація зі стандартизації та сім її галузевих комітетів; в Японії – Міністерство зовнішньої торгівлі та галузеві міністерства, що спираються на свої регіональні та місцеві підрозділи; у Великій Британії – Британський інститут стандартів.

У деяких країнах національні органи покладають нагляд за виконанням правил сертифікації на інші компетентні органи, пов'язані з виробництвом і ібутом продукції.

У Фінляндії, де керівним органом із сертифікації є Асоціація стандартизації Фінляндії, сертифікаційний нагляд здійснює Асоціація технічного нагляду при Міністерстві торгівлі та промисловості.

Нагляд за електротехнічними виробами здійснює Інспекторат з питань електротехніки при тому ж міністерстві.

Законодавство зарубіжних країн по різному вирішує питання, на відповідність яким вимогам має проводитись сертифікація. Як правило, у відповідних законах зазначаються групи продукції чи критерії вибору продукції, що підлягає сертифікації. Можуть зазначатися і групи стандартів, на відповідність яким має, перевірятись продукція. Зазвичай це стандарти різноманітних галузей виробництва (будівельних матеріалів, електротехнічних тощо) щодо захисту навколишнього середовища, безпеки праці тощо.

У зв'язку з тим, що основою сертифікації продукції є випробування, особливий правовий статус у національних системах сертифікації мають випробувальні лабораторії. Відповідно до міжнародних документів проводити сертифікаційні випробування та наступний контроль за дотриманням виробником вимог, на відповідність яким сертифікована продукція, мають право випробувальні організації, що відповідають трьом основним вимогам: по-перше, вони повинні бути уповноваженими (офіційно затвердженими) на проведення сертифікаційних випробувань, по-друге, бути незалежними організаціями, по-третє, мати технічну компетентність, що визначається за критеріями, передбаченими відповідними документами.

В усіх країнах випробувальні лабораторії, що сертифікують

продукцію— офіційно уповноважені органи, що мають на це право за законодавством країн. Так, в Австрії лабораторії уповноважуються урядом; в країнах, де створені системи акредитації лабораторій – органами, що очолюють ці системи (США, Канада, Англія, Данія, Німеччина), у більшості інших країн – національними органами із сертифікації.

Література

1. Кириченко Л. С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг : підруч. / Л. С. Кириченко, А. А. Самойленко. –Х. : Ранок, 2008.– 240 с.
2. Салухіна Н. Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : підруч. / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська.– К. : ЦУЛ, 2010.– 336 с.
3. Осієвська В. В. Основи стандартизації, метрології та управління якістю / В. В. Осієвська.– К. : Вища школа, 2002.– 118 с.
4. Тарасенко А. В. Стандартизація, сертифікація і метрологія : опорний конспект лекцій / А. В. Тарасенко.– К. : Вища школа, 2001.– 98 с.
5. Боженко Л. І. Метрологія, стандартизація, сертифікація та акредитація : навч. посіб./ Л. І. Боженко.– Львів : Світ, 2006.– 324 с.
6. Сергеев А. Г. Метрология, стандартизация, сертификация : учеб. пособ. / А. Г. Сергеев, М. В. Латышев, В. В. Терегеря.– М. : Логос, 2003.– 536 с.

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОСЛУГ

Методичні рекомендації

Укладачі **Стріха Людмила Олександрівна**
Назаренко Інна Валеріївна

Формат 60×84 1/16 Ум. друк. арк. 2,38 .
Тираж 20 прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від 20.02.2013 р.